

MAGYAR ÜNNEPEK – ZSIDÓ ÜNNEPEK
TÖRTÉNELMI PÁRHUZAMOK.

Lőw Immánuel szegedi főrabbi 1896. május 3-án, a horgosi vásártéren elhangzott ezredévi ünnepi beszédének narratívája

A 70 évvel ezelőtt, 1944-ben meghalt szegedi főrabbi: Lőw Immánuel apjától, Lőw Lipóttól kölcsönzött szavakkal kezdem előadásom, miszerint „Ne szabályszerű, tárgyát kimerítő beszédnek, hanem igénytelen és tárgyának főnézpontjait csak röviden kiemelő elmélkedésnek vegye a t. olvasó (hallgató) a következő lapok tartalmát...”¹

Ugyanis e nagyszabású konferencián, Szeged városában, itt a Városházán, csak Lőw Immánuelnek az 1896 május 3-án, a horgosi vásártéren elhangzott „ezredévi ünnepi beszédé”-re fókuszálok. A beszéd teljes szövegét az *Egyenlőség* című Zsidó felekezeti és társadalmi hetilap² közölte a XV. évfolyam, 19. számának mellékletében.³

Az 1896. évet kettős ünnepként élte meg a magyarországi zsidóság, hiszen a honfoglalás és honalapítás ünnepét alig néhány hónappal előzte meg a zsidó vallásegyenjogúságát kimondó, a recepciót deklaráló 1895. évi XLII. törvénycikkely elfogadása⁴, amely teljessé tette az emancipáció 1867-ben torzón maradt művét⁵, s lezárta a jogi

¹ LÖV (sic!) 1860. 1.

² A folyóiratról lásd LADÁNYI 2010. 102-121.

³ *Egyenlőség* 1896. máj 8./ (Melléklet) 2-4.

⁴ 1892 november 9-én jelentette Szapáry Gyula miniszterelnök a törvényhozásban: „a kormány előkészítette a törvényjavaslatokat az általános polgári anyakönyvvezetésről, az izraelita vallás törvénybe iktatásáról, valamint a vallás szabad gyakorlatáról és ezen törvényjavaslatok betérjesztésére megnyerte a korona jóváhagyását”. A törvényjavaslatot 1893-ban Wekerle Sándor kormánya nyújtotta be, de csak Bánffy Dezső miniszterelnöksége idején került – hosszas huzavona után – elfogadásra. I. Ferenc József király 1895 október 1-én szentesítette a recepciót deklaráló 1895. évi XLII. törvénycikkelyt.

⁵ 1867. évi XVII. törvénycikkely *Az izraeliták egyenjogúsításáról polgári és politikai jogok tekintetében*. A törvény szükszavúan, de radikálisan rendezte a zsidó egyének jogállását: első paragrafusa kimondta, hogy az ország izraelita lakosai a keresztény lakosokkal minden polgári és politikai jog gyakorlására egyaránt jogosítottak. A második paragrafus pedig hatályon kívül helyezett minden ezzel ellenkező törvényt,

befogadás folyamatát. A recepció értéke és jelentősége különösen megnövekedett a millennium⁶ légkörében, hiszen a befogadás törvényi deklarálása⁷ kellő alapot szolgáltatott ahhoz, hogy az itt élő zsidóság a magyar nemzet alkotó részeként ünnepelje a honalapítás évfordulóját, a jogi válaszfalak leomlása az ezredéves ünnepet szimbolikus jelentőséggel ruházta fel.

A recepció után a millennium a „testvéresedés ünnepévé” lett, korszakhatár jellege legfőképpen a zsidóság egy részének az önmeghatározásban megragadható változásában tükröződött:

„Mint magyar-zsidók értük meg az ezredik esztendőt és mint zsidó-magyarok lépünk a második évezredbe. Vallásunk törvényei e szent földön eggyel megszorodtak és ez a törvény így szól: »Hazádnak rendületlenül légy híve, óh magyar.« Ez volt eddig hitünk, támaszuk, de ma a tízparancsolathoz egy tizenegyedik is járult. A magyar zsidóságnak a magyar törvényhozás által befogadott vallási dogmája: a hazaszeretet lön.»⁸

– írta Fleischmann Sándor az *Egyenlőség*ben.

Lőw Immánuel május 3-án elmondott beszéde a horgosi vásártéren hangozott el, mert:

„A horgosi zsidó hitközség templomába nem férhetvén be a ropant közönség – eljött a nagy helységnek mondhatni egész lakossága, köztük 3000 magyar gazda – a szegedi főrabbi, ki a horgosi

rendeletet vagy jogszokást. A jogegyenlőség kimondása azonban nem jelentette, hogy az izraelita felekezet a történelmi egyházakkal egyenlővé vált volna, ez csak 1895-ben következett be az 1895. évi XLII. törvénycikkely elfogadásával.

⁶ Lásd Budapesti Negyed 4. évf. 1. (11.) szám (1996. tavasz); SZMOLLÉNY–LIPTAY 1897.; KÖVÁRY 1897.

A kiállítással egy időben jelent meg gr. Zichy Herman és Derestye Gy. M. szerkesztésében a „Magyar zsidók a millenniumon” című tanulmánykötet. (Budapest, 1896). A kötet fontosabb írásai: S. M.: Zsidóvallású magyarok; Acsády Ignác: A magyar zsidók kétszáz évvel ezelőtt; Gelléri Miksa: Zsidók a magyar közgazdasági életben; Zsidó-magyar tudósok; Silberstein-Ötvös Adolf: A zsidó nép és plasztika; Zsidó-magyarok a törvényhozásban; Szabolcsi Miksa: A pesti izraelita nagyhitközségről; Arcképcsarnok.

⁷ MÁRKUS 1895a. 305-306.; MÁRKUS 1895b. 306-315.

Lásd PREPUK 2000. A kérdést az egyházpolitika összefüggéseiben vizsgálja PÉTER 1997. 3-31.

⁸ *Egyenlőség* 1896. jan. 10./ (Melléklet) 3. A recepció és a millennium. – írta: Fleischmann Sándor.

zsidóknak is papja, a vásártéren tartotta ünnepi beszédét, melyet a roppant hallgatóság ájtatosan hallgatot (sic!)⁹ végig és melyet lelkesen éljenzett meg.”¹⁰

A beszéd egy nappal követte a május 2-i millenniumi rendezvények budapesti ünnepélyes megnyitását, ahol a királyi család is megjelent. Löw Immánuel beszédét a magyar ünnepek – zsidó ünnepek – történelmi párhuzamok köré vonta, arra építette fel, miszerint:

„Hat ünnepet ülünk minden esztendőben és a magyar nemzetnek történetében is ilyen hat ünnep az, amely korszakot alkot, fordulót képez, amelynek világító fáklyája mellett történetünket szemügyre véve nyomról-nyomra kísérelhetjük az első vezértől szeretett királyunkig, Árpádtól, Első Ferencz Józsefíg.”¹¹

Majd így folytatta:

„Az első ünnep, amelyet kikeletnek idején ülünk, a honkeresésnek a pészachnak, a husvétnek magasztos ünnepe: az az ünnep, amelynek idején Izrael ősei átkeltek az országnak határán, hogy az ígéret földjét elfoglalják; az az ünnep, amelylyel átkelt Árpád Kárpát bérczszorosán, hogy leereszkedjék ide az Alföldnek rónájára és itt elfoglalja a magyarok jussbéli hazáját.”¹²

Itt egy versidézet következett Arany Jánostól. Beszédében négyszer is idézi Arany János 1858-ban írt versét: „Az utolsó magyar”-t. Idézi még Aranytól a „Buda halála”, „Szondi két apródja” és kétszer is a „Losonczi István” című költeményét. Zrínyi Miklóstól a „Szigeti veszedelem” című verses eposzából idéz kétszer, Kölcsey Ferencnek a „Rákos nimfájához” című költeményét idézi még és Vörösmarty Mihály „Fóti dal”-ának magasztos soraival zárja le beszédét, amely

⁹ Az idézetek szöveghűek, a későbbiekben nem tüntetem fel a helyesírási hibákat.

¹⁰ *Egyenlőség* 1896. máj 8./ (Melléklet) 2. Ünnepek. A horgosi vásártéren 1896 május 3-ikán elmondott ezredévi ünnepi beszéd. – írta: Löw Immánuel.

¹¹ *Egyenlőség* 1896. máj 8./ (Melléklet) 2. Ünnepek. A horgosi vásártéren 1896 május 3-ikán elmondott ezredévi ünnepi beszéd. – írta: Löw Immánuel.

¹² *Egyenlőség* 1896. máj 8./ (Melléklet) 2. Ünnepek. A horgosi vásártéren 1896 május 3-ikán elmondott ezredévi ünnepi beszéd. – írta: Löw Immánuel.

után „Ámen”-t mondott. A Bibliából beszédének elején és végén idéz egy-egy mondatot.

A peszáh és a honfoglalás párhuzamát taglaló mondatait ekként zárta Löw:

„...a honfoglalásnak, amely ezer esztendeje esett meg a Duna és a Tisza áldott táján, ennek a honfoglalásnak ülte meg ma ezer esztendő évfordulóját ős Buda vártemplomában király és nemzet¹³, ezt ünnepeljük mindenütt, ahol magyar anyától tanul a gyermek imádkozni, imádkozni hazáért, királyért s trónért.”¹⁴

Az időrendben következő második ünnepnek, a Szináj-hegyi kinyilatkoztatás és az Isten általi törvényadás ünnepének, a sávuotnak ilyen párhuzamát állította hallgatósága elé Löw Immánuel:

„...Árpád és hadverő hősei [...] alkotmányt adtak az új hazának. Az volt a második ünnep, a törvény kinyilatkoztatásának pünkösdi ünnepe, az volt a második ünnep, az az ünnep, amelyen az Ur megnyilatkozott az ő népének, hogy meghirdesse a tiz parancsolat szent ígését. Ilyen szent ige volt az, ilyen szent kötés, amelyet kötöttek a magyarok hős elei Pusztaszernek mezején, ahol megpecsételték azt a szerződést, melyet vérrel kötöttek vala még a régi hazában: hogy amit közösen szereznek, az az egész nemzeté...”¹⁵

A harmadik ünnepéről, a szukotról, a sátrak ünnepéről, a zsidóság negyven éves pusztai vándorlásának emlékünnepéről és magyar történelem kapcsolatáról ekként beszélt: „a nemzet magába tért, s hogy hazatért kalandjaiból, megértette, megérezte, hogy sátrak alatt Európában tanyázni nem lehet, hogy ide épült ház kell, és épült, szilárd

¹³ 1896 május 3-án, a budavári Mátyás-templomban tartott, Vaszary Kolos hercegprímás vezette, hálaadó szentmisén megjelent az ország színe-java. A királyi családon kívül magyar főúri családok (Andrássy, Károlyi, Esterházy, Széchenyi, Zichy, Szapáry, Apponyi, Csekonics, Majláth, Pallavicini, Pálffy és Festetics) is képviseltették magukat.

¹⁴ *Egyenlőség* 1896. máj 8./ (Melléklet) 2. Ünnepek. A horgosi vásártéren 1896 május 3-ikán elmondott ezredévi ünnepi beszéd. – írta: Löw Immánuel.

¹⁵ *Egyenlőség* 1896. máj 8./ (Melléklet) 2. Ünnepek. A horgosi vásártéren 1896 május 3-ikán elmondott ezredévi ünnepi beszéd. – írta: Löw Immánuel.

alapra olyan államalkotás, amely itt megöröködik s innen többé el nem söpörhető.”¹⁶

A negyedik ünnep, a smini áceret, a sátrak ünnepét követő nap, amely lezárja az őszi ünnepekört¹⁷. Löw „berekasztó ünnep”-nek nevezi beszédében és ekként talál közös nevezőt a zsidóság és a magyarság történelmében: „Nem volt elég karddal elfoglalni a Duna-Tisza táját, szükség volt bölcsességgel, előrelátással megtartani a hont. És amint Kelet Népe fölvette Keletnek hitét, ezt a mi hitünk méhében fogant hitet, belépett az európai népek sorozatába...”¹⁸

Az ötödik ünnep, a ros hásáná, a zsidó újév napjai, amelyet neveznek még a harsogás vagy fújás napjának, mert ekkor a sófár hangját kell hallgatnia a zsidó embereknek. A sófárnak rendszerint egy kos-, de mindenképpen egy kóser állat szarvából kell készülnie. Löw Immánuel is újévnek nevezi azt a napot, a magyar újév napjának nevezi május harmadikát, és a „tárogató harsogásának napja”-ként említi horgosi beszédében. Az ünnep kapcsán egy történelmi tablót vizionál hallgatósága elé: Béla királyt, Hunyadit, Mohácsot, Budavárát, a Bocskayakat, Báthoryakat, Bethleneket és Rákócziakat említve, egészen 1848-ig.

A hatodik ünnep, a jom kipur, az engesztelő nap, mikor a zsidóság hite szerint az Isten megbocsátja az ellene elkövetett vétkeket, ha őszintén megbánja azt a halandó ember. Löw Immánuel Ferenc József magyar királlyá koronázásának napját¹⁹ tekinti vásártéri beszédében engesztelő napnak. A magyarság megbocsát az ellene elkövetett uralkodói vétkeknek, mert megküzdött, mert megszenvedett azért, hogy békesség és engesztelés legyen mindkét részről.

A főrabbi ezen ünnepről szóló fejtegetésében egy szót sem szól a zsidóság jom kipuri eszmeköréről, csak a magyar történelem Mária Teréziától kezdődő időszakának eseményeit tekinti át, név szerint őt sem említve, de említve, sőt kiemelve Széchenyit, Kossuthot és Deákot.

¹⁶ *Egyenlőség* 1896. máj 8./ (Melléklet) 3. Ünnepek. A horgosi vásártéren 1896 május 3-ikán elmondott ezredévi ünnepi beszéd. – írta: Löw Immánuel.

¹⁷ A smini áceret napját (tisri hónap 22) követi a szimhát Torá napja, de az már nem bibliai ünnep, csak a IX. századtól kezdték ünnepelni.

¹⁸ *Egyenlőség* 1896. máj 8./ (Melléklet) 3. Ünnepek. A horgosi vásártéren 1896 május 3-ikán elmondott ezredévi ünnepi beszéd. – írta: Löw Immánuel.

¹⁹ 1867 június 8.

„Nem szabad megünnepelni az ezredévet, úgy, hogy e három névről kegyelettel meg ne emlékezzünk: róluk, kik e hosszú küzdelem alatt kivívtak mindent, a minek ma a nemzet örvend, a tróntól utolsó kunyhójáig a falunak. Meg kell emlékeznünk kegyelettel Széchenyi Istvánról, a legnagyobb magyarról, megemlékeznünk Kossuth Lajosról, a nép fölszabadtójáról, és Deák Frenczről, a hazának áldott emlékezetű bölcséről, a ki a birhatót álompénzen el nem adta, a kinek köszönjük azt, hogy ma itt mindnyájan szivbeli szeretettel, fiui hódolattal állunk királyunk arczmása előtt. Legnagyobb ünnepét a magyarnak akkor ültük, a mikor a felségnek föltette a nemzet a koronát a fejére: az volt az engesztelésnek áldott napja, s annak Deák Ferencz volt az áldozó papja!”²⁰

– fejezte be Löw fejtegetését a hatodik „közös” ünnepről.

A hetedik zsidó ünnep, amely még hiányzik a magyar történelemből, az a szombat napja, a nyugalomnak napja, mikor a világ teremtése után megpihent maga a teremtő Isten is: „Mert hat napon alkotta az Ő.való az eget és a földet, a tengert és mind ami benne van és megpihent a hetedik napon, azért áldotta meg az Ő.való a szombat napját és megszentelte azt.”²¹ Löw így szólt a szombati napról:

„Minden ünnepünk volt, de szombatja nem volt még a magyarnak, még nyugalma nem volt e nemzetnek, nem még szombat békéje, a mióta itt lakik e földön. De szombat békéjét, azt jöttek el tegnap ünnepelni az országnak szívébe az országnak minden rendü lakosai. Ünnep szombatjával kezdődik a második ezredév, a szombatnak, a nyugalomnak, a békés fejlődésnek ezredéve. Szombat békéje, Isten békéje legyen e nemzet jövője!”²²

Majd imígyen fejezte be Löw Immánuel a horgosi vásártéren mondott „ezredévi ünnepi beszédét”, 1896 május 3-án:

„Nem lehet a sok milliónyi nemzet minden fia egy értelemben, egy nézetben azok felől a kérdések felől, amelyek felmerülnek a hazának életében. De egy van, amiben mindnyájan egyek

²⁰ *Egyenlőség* 1896. máj 8./ (Melléklet) 4. Ünnepek. A horgosi vásártéren 1896 május 3-ikán elmondott ezredévi ünnepi beszéd. – írta: Löw Immánuel.

²¹ *2Móz* 10.11.

²² *Egyenlőség* 1896. máj 8./ (Melléklet) 4. Ünnepek. A horgosi vásártéren 1896 május 3-ikán elmondott ezredévi ünnepi beszéd. – írta: Löw Immánuel.

vagyunk, ez az egy: »Néked élni kell, oh hon! «²³ A hazának hite a mi közös hitünk, akárminő templomba járunk is, ez az egy az, amit a királyi szó rendel: összhangban, tartós egyetértésben éljünk ennek a honnak áldott virányain, s fogadjuk mindnyájan szent fogadással: »Vér, veriték, vagy halál az, mit kíván, áldozatként rakjuk le azt zsámolyán.«²⁴ Ámen.»²⁵

Rövid kivonata ez volt Löw Immánuelnek, a horgosi vásártéren elmondott „ezredévi ünnepi beszéd”-ének. 1896 a millennium jegyében telt, ebben az évben a magyarországi zsidóság előtt ténylegesen szélesre tárultak a kapuk, lehetőség volt sok mindenre, még az önfeladásra, az asszimilálódásra is. Azonban az asszimiláció nem volt, mert nem lehetett problémamentes folyamat. Az ekkor újonnan létrejövő polgári réteg egy része a német és a zsidó lakosság „elmagyarosodásából” jött létre. Ez az új polgárság egy befogadott és gyökértelen polgárság volt, hátrányos „érzetekkel”, többek között a kisebbség érzetével is rendelkezett.

Ennek az állapotnak az egyik (szükségszerű?) velejárója volt a túlbuzgóság, a minden áron való hasonulás kényszere, az önámítás és a „mellet verdeső magyarkodás”. A zsidóság polgárosulni óhajtó része igyekezett tudomást sem venni róla, hogy a minap volt még csak az eszlári vérvád²⁶, majd az azt követő atrocitások, és ott volt még a nyílt antiszemitizmus, amely a néptömegek elégedetlenségét meglovagolva a zsidókra igyekezett hárítani a felelősséget az újonnan jelentkező szociális igazságtalanságokért. Ezen problémák ellen volt, az akkori zsidóság „szent” meggyőződése szerinti egyik lehetséges védekezési formája, az az út, amelyet Löw Immánuel is képviselt, és amelynek hangot is adott a horgosi vásártéren elmondott beszédében.

A beszéd hangvétele, dagályos stílusa illeszkedik a korabeli ünnepi szónoklatok megszokott hangneméhez. Nem is ebben rejlik különlegessége! Többszöri olvasatban, az idő jótékony távolából, inkább az látszik, hogy Löw Immánuel és a zsidóság azon része, amelynek egyik reprezentatív képviselője volt Löw, és az a zsidóság,

²³ Kölcsey Ferenc: Rákos nimfájához (1814 augusztus).

²⁴ Vörösmarty Mihály: Fóti dal (1842 október).

²⁵ *Egyenlőség* 1896. máj 8./ (Melléklet) 4. Ünnepek. A horgosi vásártéren 1896 május 3-ikán elmondott ezredévi ünnepi beszéd. – írta: Löw Immánuel.

²⁶ Lásd EÖTVÖS 1904.; KENDE 1995.; SÁNDOR 2004.; SELTMANN 2000.

amely problémái megoldásának kulcsát az asszimilációban látta, és érzéseit, gondolatait a Löw beszédében hallhatta viszont, mennyire akart, mennyire szeretett volna, néha már görcsösen is, a kor általános magyar szellemiségével azonosulni.

Az 1896-os év, a millennium éve, egy vízvonalzó év volt a magyarországi zsidóság életében, bár ez akkor még nem látszott, nagyon kevesen gondolhatták, hogy ez így lesz. A „testvériesülés” vágya és hite; és ellenpontként a politikai cionizmus megjelenése a magyarországi zsidóság akkor még lehetséges különböző útjait és az útelágazásokat jelölik. Löw Immanuel és a magyarországi zsidóság jelentős része az asszimilációt preferálta, és annak létjogosultságát kívánta bebizonyítani a 19. század végén (is). A 19. század végének magyar liberalizmusa, amely Löwnek és szellemi társainak szükségszerű partnere volt ezekben az években (is), szintén nem pártolta a többes identitást és a kulturális különbözőséget, hanem egyneműséget óhajtott, csak éppen jogbővítés, jogegyenlőség útján.²⁷ Ezzel a magyar liberalizmussal kötött szövetséget képviselte és propagálta Löw és irányvonala.

1896-ban a magyarországi zsidóság egy jelentős, egy meghatározó része megpróbálkozott valamivel, egy új, egy még járatlan úttal: hitte, elhitte, hogy magyarrá lehet, magyarrá tud válni, és nincs köze más országok zsidóságához, a zsidósághoz.

Az 1896-os évben, Bécsben, megjelent egy könyvecske, amelyet a budapesti születésű Theodor Herzl²⁸ írt *Der Judenstaat (A zsidó állam)* címmel. E röpiratában, brosúrájában, „nagyszabású víziójában”, Herzl alapgondolatként megállapítja, hogy a zsidóság asszimilációja nem járható út²⁹, az nem lehet megoldás a problémákra. Két fő okot hoz e teória alátámasztására: az antiszemitizmust és a zsidóság akarátát, miszerint az fenn akar maradni. A zsidók helyzete – Herzl szerint – egyre csak romlik, tekintettel a befogadó országok

²⁷ Lásd GERŐ 2005. 101-118.

²⁸ Theodor Herzlről lásd ELON 1993.; FALK 1993.; HALÁSZ 1995.; NOVÁK 2002.

²⁹ Patai József Herzl-monográfiájában írja, hogy Herzl fiatal korában még a konvertálást tartotta járható, sőt kívánatos útnak a zsidóság számára: „Kihallgatást kérne a pápától és megkötné vele a zsidó világbékét. Az összes zsidók egy napon áttérnének a katolikus vallásra, nem lopva, nem szégyenkezve, mint eddig egyesek tették, hanem nyíltan, ünnepélyesen, az összes harangok zúgása mellett.” PATAI 1932. 60.

abnormális gazdasági és társadalmi helyzetére. E reménytelennek tűnő helyzetet csak politikai megoldással lehetne megváltoztatni. Ez a politikai megoldás: egy zsidó állam megalapítása a nagyhatalmak beleegyezésével és segítségével.

Löw Immánuel és a magyarországi zsidóság döntő többsége, majd egyöntetűen, más véleményen volt és mást propagált, amint azt a horgosi vásártéren elmondott „ezredévi ünnepi beszéd” is meggyőzően alátámasztja.

Löw Immánuel, a Ferenc József-rend tulajdonosát, a magyar országgyűlés felsőházának volt tagját, Szeged város törvényhatóságának örökös volt tagját,³⁰ 91. életévében, a szegedi gettóba zárták. 1944. június 28-án, Löw-vel és 2400 zsidónak minősített magyar polgárral elindult harmadik deportáló vonat. Budapesten leszállították, ott halt meg 1944. július 19-én, a millennium után 48 évvel.

IRODALOM

ELON, Amos

1993 *Herzl*. Holt, Rinehart and Winston, New York.

EÖTVÖS Károly

1904 *A nagy per, mely ezer éve tart és még sincs vége*. Révai nyomda, Budapest.

FALK, Avner

1993 *Herzl, King of the Jews*. A Psychoanalytic Biography of Theodor Herzl. University Press of America, Washington.

GERŐ András

2005 Új zsidó múlt. In: Gerő András: *A zsidó szempont*. PolgART Kiadó, Budapest. 101-118.

³⁰ *Csongrád Megyei Levéltár Közgyűlési jegyzőkönyv 374-378-1929*. 1929. július 17. és 548-551-1929. 1929. november 19.

HALÁSZ Zoltán

1995 *Herzl. Magyar Világ*, Budapest.

KENDE Tamás

1995 *Vérvád. Egy előítélet működése az újkori Közép- és Kelet-Európában*. Osiris Kiadó, Budapest.

KÖVÁRY László

1897 *A millenium lefolyásának története és a millenáris emlékkalkotások*. Athenaeum nyomda, Budapest.

LADÁNYI Andor

2010 Az első zsidótörvény megszületése. *Múlt és Jövő* 2010/2. sz. 102-121.

LÖV Lipót

1860 *Sámuel próféta és Széchenyi István történelmi párhuzamban*. Szegedi zsinagógai gyülekezet, Szeged.

MÁRKUS Dezső

1895a *Magyar Törvénytár*. 1895. XLII. tc. Az izraelita vallásról. 305-306.

1895b *Magyar Törvénytár*. 1895. XLIII. tc. A vallás szabad gyakorlatáról. 306-315.

NOVÁK Attila

2002 *Theodor Herzl*. Vince, Budapest.

PATAI József

1932 *Herzl. Pro Palesztina*, Budapest.

PÉTER László

1997 Az állam és egyház viszonya és a civil társadalom Magyarországon: történeti áttekintés. *Századvég Új folyam*. 1997. tavasz. 3-31.

PREPUK Anikó

2000 Miért éppen recepció? Az izraelita vallás egyenjogúsítása az 1890-es években. In: Barta János – Angi János (szerk.):

Emlékkönyv L. Nagy Zsuzsa 70. születésnapjára.
Multiplex Media – DUP, Debrecen. 263-281.

SÁNDOR Iván

2004 *A vizsgálat iratai.* Tudósítások a tiszzaeszlári per körülményeiről. 6. kiadás. Krónika Nova, Budapest.

SELTMANN Rezső

2000 Tiszaeszlári vérvád. In: Ujvári Péter (szerk.): *Magyar Zsidó Lexikon.* [1929] Makkabi Kiadó, Budapest. 897-899.

SZMOLLÉNY Nándor – LIPTAY Károly

1897 *Magyarország ezredik éve.* 1. kötet. Budapest.

OLÁH, JÁNOS

HUNGARIAN FEASTS – JEWISH FESTIVALS – HISTORICAL
PARALLELS

The Narrative of the Millennial Oration of the Chief Rabbi
of Szeged, Immanuel Löw, given in the marketplace of
Horgas on 3rd May, 1896

Immanuel Löw, the chief rabbi of the town of Szeged and its surroundings, as part of the millennial celebrations, hold his oration in the marketplace of Horgos (situated in today's Serbia) on 3rd May, 1896 due to the fact that the local synagogue could not host the huge audience that was eager to listen to him. The year of 1896 meant a double feast for the Jews of Hungary: celebrating the foundation of the Hungarian state was preceded by the adoption of the so-called reception law declaring Jewish religion equal with the Christian religion, (Article XLII/1895), which completed the work of the Jewish emancipation that started in 1867, and sealed the process of legal reception. The value of the reception and its importance increased significantly in the millennial atmosphere thanks to the reception law that provided the necessary base

for the Hungarian Jews to celebrate the anniversary of the foundation of the state feeling as an integral part of the nation. The collapse of the wall of legal separation added a special symbolic meaning to the millennial celebrations. Following the implementation of the reception law, the millennium became the “feast of brotherhood”, the symbol of the start of a new era, that was reflected mainly in the changes of self-identification of part of the Jewry. The year of 1896, the year of the millennium was a watershed in the life of the Jews of Hungary, although it was not so obvious at that time. The longing for, and the belief in the Hungarian fraternity on the one hand, the appearance of its counterpart, the political Zionism on the other, show the different roads and junctions of the Hungarian Jewry at that time. Analyzing of the oration of Rabbi Löw can be interesting from more points of view: the content of his speech is a brilliant example of the symbolic change in the relation of the Hungarian Jews to the nation, and of making it transparent.

Milleniumi patrióta kitűző